

Dr. Kristijan Musek Lešnik, psiholog

Nehajmo tiščati glave v pesek

Psiholog in predavatelj na več slovenskih fakultetah dr. Kristijan Musek Lešnik je avtor več kot 20 knjig in priročnikov s področja vzgoje in izobraževanja. Njegovi zadnji deli Siva knjiga o osnovni šoli v Republiki Sloveniji in Bajke in povesti o devetletki sta upanje, da iz Bele knjige vendarle ne nastane Črna. Pravi, da moramo otrokom dati, kar si zaslužijo: šolo, v kateri se počutijo dobro in kjer so njihovi potenciali izkoriščeni.

Sprašuje: **Nika Vistoropski**

Foto: **Mavric Pivk/dokumentacija Dela**

Podatek o padcu pismenosti naših šolarjev je vnebovpijoč. Leta 1991 so slovenski šolarji v pismenosti presegali kolege iz razvitih držav, leta 2006 so bili z njimi v povprečju, rezultati leta 2009 pa so prinesli kruto strmoglavljenje.

Upad bralne pismenosti šolarjev – koliko so zmožni razumeti prebrano besedilo, razmišljati o njem – je res velika težava slovenskega šolstva. Druga je zmožnost kritičnega razmišljanja. Dr. Janez Bečaj, predsednik Državne komisije za vodenje NPZ, že vrsto let opozarja, da naši šolarji nimajo težav z osnovnim znanjem in faktofskimi podatki. Ko pa je treba o snovi

kritično razmišljati, jim gre dosti slabše. Premalo se govori tudi o nekaterih primerjavah znanja, ki so pokazale, da so v novem programu znali nekoliko manj (in to kljub dodatnemu letu!) od vrstnikov, ki so istočasno hodili v star osemletni program. Še največ se je v zadnjih letih govorilo o obremenjenosti šolarjev. Strokovnjaki, ki so šteli ure, so sicer ocenili, da tega problema ni. A so spregledali, da imajo naši šolarji v zadnjem triletju tudi do 40 odstotkov več različnih predmetov kot vrstniki v razvitih deželah. Ure slovenskih učencev so tako bolj razdrobljene, ukvarjati se morajo z več predmeti. Seveda občutek otrok, da jih šola nadpovprečno obremenjuje, ne

pomeni nujno, da trdo delajo. Mislim celo, da je ravno obratno. Da šola daje premalo zahtevnih izzivov, pri katerih bi morali zares napeti možgane. Da je preveč balasta, podatkov, izvzetih iz konteksta, učenja na pamet; in da naši šolarji morda prav zato ne marajo šole in jo doživljajo kot nezanimivo breme.

Pred tednom je odmevala vest o osiješki osnovni šoli, katere ravnatelj je odpravil domače naloge. Kaj menite o tem?

Zdi se mi smiselno, da otroci z domačimi nalogami širijo in utrjujejo znanje ter delovne navade. To pa ne pomeni, naj domače naloge nadomestijo ponavljanje in utrjevanje snovi v šoli. Prostor za utrjevanje znanja je šola. Če učenci v šoli zaradi obsežnih učnih načrtov snovi ne utrdijo, se je treba vprašati, kaj je narobe z učnimi načrti, ne pa otrok in družin zasipati z domačimi nalogami. Kritičen sem tudi takrat, ko se zdi, da otroci vsakodnevno dobivajo velike količine nalog zgoj zato, da se izpolnijo delovni zvezki in upravičijo njihovi nakupi. Ali če je otrok, ker učitelji nimajo pregleda nad tem, s koliko nalogami so učence že

obremenili njihovi kolegi, vse popoldne ali ves vikend obremenjen z nalogami.

V enem od intervjujev ste omenili tudi sira Kena Robinsona, britanskega strokovnjaka za izobraževanje, publicista. Ta je v enem od svojih odmevnejših predavanj z naslovom Šola ubija kreativnost opozoril na napačen koncept uravnilovke, ubijanje

MARSIKATERI STRANPOTI NAŠE DANAŠNJE ŠOLE BI SE LAHKO Z VEČ KRITIČNE PRESOJE PRAVOČASNO IZOGNILI. POGLEJTE PRIMER: NIVOJSKI POUK SMO VPELJEVALI, KO SO V TUJINI ŽE GLASNO OPOZARJALI, DA MORDA NIMA ŽELENEGA UČINKA, DA NE POVEČUJE ZNANJA, LAHKO PA POGLABLJA SOCIALNE RAZLIKE.

zvedavosti in šolanja, ki razvija samo tisto, kar je od trupa navzgor, to je um. Ali menite, da šola s svojim načinom vrednotenja, poudarjanja določenih predmetov iz radovednih posameznikov ustvarja takšne, ki se jim ne da in za katere nič nima smisla?

Velikokrat se sprašujem, kaj se dogaja v šolah, da se prvošolčki – ki so ustvarjalni in radovedni, polni želja – v nekaj letih spremenijo v otroke, ki se jim zdita šola in znanje brez zveze in nezanimiva. Eden od ključnih dejavnikov je morda ta, da se v procesu šolanja fokus z notranjega zanimanja preveč usmeri v zunanje vzpodbude – ocene. Ocene smo postavili na prestol, otrokom dopovedujemo, da so nekaj najpomembnejšega. Seveda so pomembne, vendar niso edine v življenju. So le ovrednotenje trenutnega znanja, obenem pa malo povedo o tem, kako je otrok prišel do tega znanja, se pravi o procesu učenja. Ta je včasih celo bolj pomemben. Druga težava je, da večina otrok v šolah hitro spozna, da dobro oceno dobijo le, če določeno stvar rešijo na pravi način. V resničnem življenju je velikokrat manj pomembno, ali si zapomniš neki podatek, bolj pa, ali ga znaš poiskati in uporabiti.

Če otroke ukalupljamo z uravnilovko enakega znanja in pričakovanja za vse, izgubljam njihovo različnost in ustvarjalnost. Prepričanje, da je napaka katastrofa, pravi recept pa edini pravi, namesto ustvarjalnih in razmišljajočih ustvarja nesamozavestne in prestrašene otroke, ki brez zunanje potrditve ne verjamejo v lastno vrednost. Ni dobro, če razmišlja: »Nisem prepričan, ali je moj odgovor pravi ali ne, zato ga raje

ne bom zapisal.« Je res boljše narediti nič kot napako? V večini življenjskih okoliščin ne. Zato sem vedel vsake pobude za spodbujanje radovednosti in inovativnosti med slovenskimi šolarji.

Slovenec je zelo ljubo (ob izpostavljanju težav v šolstvu) pogledovati v skandinavске dežele, kjer se menda med klopni cedita med in mleko.

Ko se je prenavljala osnovna šola, smo veliko poslušali o Fincih, ki jih mednarodne raziskave znanja postavljajo v sam vrh. A medtem ko smo bili očarani, smo se premalo spraševali, kaj je zdravo jedro v naši šoli. Namesto da bi to jedro oplemenitili z nekaterimi prilagojenimi dobrimi praksami, se mi zdi, da smo šli v drugo smer. Videli smo, da neki modeli in pristopi dajejo dobre rezultate – zakaj jih ne bi posnemali? A nekritično prenašanje tujih modelov prinese, če se pošalim, nekaj takega, kot če bi psa oblekli v kravjo kožo in pričakovali, da začne mukati, dajati mleko in kotiti teleta. Hoteli smo tuji model, nismo pa se vprašali, zakaj tam deluje. Neki pristop lahko na Finskem deluje, ker je ukoreninjen v njihovo protestantsko etiko in v njihov odnos do odgovornosti, dela in učenja. Marsikateri stranpoti naše današnje šole bi se lahko z

več kritične presoje pravočasno izognili. Poglejte primer: nivojski pouk smo vpeljivali, ko so v tujini že glasno opozarjali, da morda nima želenega učinka, da ne povečuje znanja, lahko pa pogloblja socialne razlike.

V naslednjih 30 letih bo svet premedel več diplomantov kot vsa zgodovina prej skupaj. Visokošolska izobrazba je povsem razvrednotena, čeprav sveta pomembnost ocen pri otroku vznikne že zelo zgodaj.

Razvrednotenje znanja se začne že v osnovnih šolah, kjer se povprečne ocene gibljejo med 4 in 5. So današnji otroci tako bistri? Ne, znižali so se kriteriji. Skoraj polovica vsake generacije gre v gimnazije. So ti dijaki bolj sposobni od vrstnikov izpred let? Ne, znižali smo raven znanja v gimnazijah. Vendar težave z znanjem niso edine v našem šolskem sistemu. Šola ocenam pripisuje tako velik pomen, da jih začnejo otroci nehote razumeti kot kazalnike svoje vrednosti. Zato mnogi gradijo svojo samopodobo, samovrednotenje na nezasluzeno visokih ocenah, ki niso ustrezni kazalniki znanja in učenja – in se bodo pozneje v življenju težje sprijeli z resnimi izzivi in občasnimi neuspehi. Na drugi strani nekateri zelo zgodaj napačno spoznajo, da so »neumni« in »brezupni«. Za oboje so te predstave o sebi slaba popotnica za življenje. Skrbi me, da se nam bosta pretirano povečevanje ocen in istočasno zniževanje kriterijev maščevali. Verjamem, da je za dolgoročno blagostanje Slovenije vsaj toliko kot število diplomantov in njihove ocene pomembno, kakšni ljudje s kakšnim znanjem bodo zapuščali naš šolski sistem. Namerno poudarjam besedo »kakšni«. Če se namreč naša šola veliko – a ne najbolj uspešno – ukvarja z znanjem, se dosti premalo z drugimi stvarmi, ki so za prihodnost mladega človeka prav tako pomembne: od celostnega razvoja osebnosti, vrednot, etike do socialnih veščin, spodbujanja občutka odgovornosti, učenja strategij reševanja problemov in še česa.

Še ena katastrofa je tudi t. i. narcistično svetobolje, izraz, ki ga uporabljate sami. Veliko tega izhaja tudi iz vsesplošnega

poučevanja o otrokovih pravicah, vse manj pa o njihovih dolžnostih. Človek se vpraša, kako bodo naši otroci konkurirali na trgu dela, ki pa ne bo samo slovenski.

Za piko na i naše šolarje po osnovni in srednji šoli čakajo današnji bolonjski programi. Bojim se trenutka resnice, ko se bodo na trgu delovne sile v globalnem svetu srečali z vrstniki, ki se bodo oblikovali v drugačnih šolskih sistemih. Pri tem nimam v mislih le slabosti našega šolskega sistema. Težavo vidim tudi v pretirano permissivnih vzorcih v mnogo družinah, ki otroka in njegove zahteve postavljajo v središče sveta. Razvajeni otroci, vajeni, da okolje nemudoma ustreže njihovim željam, so slabo pripravljene za spoprijemanje z izzivi širšega sveta. Zato bi morda morali bolj

SKRBI ME, DA SE NAM BOSTA PRETIRANO POVELIČEVANJE OCEN IN ISTOČASNO ZNIŽEVANJE KRITERIJEV MAŠČEVALI. VERJAMEM, DA JE ZA DOLGOROČNO BLAGOSTANJE SLOVENIJE VSAJ TOLIKO KOT ŠTEVILO DIPLOMANTOV IN NJIHOVE OCENE POMEMBNO, KAKŠNI LJUDJE S KAKŠNIM ZNANJEM BODO ZAPUŠČALI NAŠ ŠOLSKI SISTEM.

razmisliti, ko so v devetletko kot osrednjo vrednoto zapisali otrokove pravice, ki so jih mnogi razumeli približno tako: »Lahko počnete, kar koli hočete, in nihče vas ne sme k ničemur siliti.« Seveda so pravice pomembne, a v šolskem prostoru smo jih prignali do absurda. Tako smo se osredotočili na posameznika, da smo pozabili na pravice skupnosti, da so pravice posameznika nujno omejene z odgovornostjo in pravicami preostalih članov skupnosti. Poznam primere v šolah, ko najbolj glasno opozarjajo na pravice starši tistih otrok, ki najbolj kršijo pravice vseh preostalih, onemogočajo pouk in celo ogrožajo sebe in druge. Vzpostavili smo torej okolje, ki sistematičnim kršiteljem omogoča, da se s sklicevanjem na pravice izognejo odgovornosti za svoja ravnanja.

Nova vlada napoveduje tudi spremembe v šolstvu. Matura naj bi bila »le« zaključek srednješolskega izobraževanja, gimnazije bi imele omejitve vpisa, fakultete pa sprejemne izpite. Kako to komentirate?

Ideja, da se maturi spremeni pomen in da postane neke vrste certifikat zaključka srednješolskega izobraževanja (da izgubi pomen selekcijskega mehanizma), se mi zdi primerna. Nekateri psihologi opozarjajo, da zdajšnja raba maturitetnih rezultatov dijakom povzroča stres. Poleg tega najboljše ocene v srednji šoli še ne zagotavljajo, da bo nekdo denimo vrhunski zdravnik. Zato je bolje, da fakultete same presodijo, katero znanje, kompetence in veščine potrebujejo njihovi študentje.

Strinjam se, da je smiselno mlade bolj spodbujati tudi v strokovne šole. Vendar težava naših gimnazij ni le prevelik vpis, ampak tudi znižana raven zahtev. Ne verjamem, da bo omejitev vpisa sprožila dvig znanja v gimnazijah. Menim, da je boljša – a tudi težja – pot vrnitev na višje kriterije znanja, ki bi sčasoma mlade usmerili k bolj samokritičnemu odločanju o nadaljnjem šolanju. Sem zagovornik stališča, da je treba mladim pustiti čim bolj odprte poti in naj jih država pri izbirah čim manj omejuje.

Pred nadaljnjimi posegi v šolski prostor potrebujemo temeljito in iskreno razpravo, jasne odgovore, kje je naše šolstvo v tem trenutku. Potrebujemo jasno vizijo, kakšno šolstvo želimo, jasne strategije, kako od tu, kjer smo, priti tja, kamor bi radi. Naše šol-

stvo ima dolgo zgodovino, zdravo tradicijo in veliko dobrih in predanih učiteljev. V tem trenutku ima sicer – še posebno osnovna šola – tudi veliko težav. A verjamem, da ima lahko pred sabo tudi svetlo prihodnost. Če seveda ne bomo tiščali glav v pesek in se še naprej pretvarjali, da je vse v najlepšem redu.

SREDNJA POKLICNA IN STROKOVNA ŠOLA BEŽIGRAD – LJUBLJANA

Ptujska ulica 6, 1000 Ljubljana, <http://www.s-spssb.lj.edus.si>

Moja srednja šola, ki pripravlja dijake na začetek dela pri delodajalcu in/ali na nadaljevanje izobraževanja. Ponujamo enkratne in zanimive priložnosti za učenje, posebna prednost pa so partnerstva z obrtniki in različnimi podjetji. Poleg rednega izobraževanja izvajamo izobraževanje odraslih, v naš okvir pa sodi tudi avtošola za vse kategorije. Svoje znanje in delo usmerjamo v to, da dijakom omogočimo boljše prihodnost.

Izobraževalni programi:

SSI (4-letni program):

Logistični tehnik in Ustvarjalec modnih oblačil

PTI (program traja 3 + 2 leti):

Logistični tehnik, Ustvarjalec modnih oblačil, Strojnik, Avtoservisni tehnik, Tehnik mehatronike

SPI (3-letni program):

Avtoserviser, Avtokaroserist, Mehatronik operater, Oblikovalec kovin – orodjar, Klepar krovec, Izdelovalec oblačil

NPI (2-letni program):

Pomočnik v tehnoloških procesih – modul; Ličar in Obdelovalec kovin ter Preoblikovalec tekstilij

Izobraževanje odraslih:

Na sedežu šole izvajamo vse šolske izobraževalne programe. Na enotah Avtošole Ježica in MIC pa

AVTOŠOLA JEŽICA:

Logistični tehnik, Voznik, Učitelj vožnje, Učitelj predpisov, Vodja avtošole, Voznik TK

MEDPODJETNIŠKI IZOBRAŽEVALNI CENTER (MIC):

Vzpostavlja sistem izobraževanja in usposabljanja glede na potrebe in zahteve gospodarstva. Organizira in izvaja programe praktičnega usposabljanja dijakov, študentov, brezposelnih, zaposlenih v gospodarstvu in vzpostavlja sodelovanje s podjetji.